

Protokollsbilaga F

Direktionens protokoll 100204, § 10

PM Utkast

DATUM: 2010-02-01
AVDELNING: ADM
HANDLÄGGARE: Christina Wejshammar/Leif Jacobsson
HANTERINGSKLASS:

SVERIGES RIKSBANK
SE-103 37 Stockholm
(Brunkebergstorg 11)

Tel +46 8 787 00 00
Fax +46 8 21 05 31
registratorn@riksbank.se
www.riksbank.se

DNR 2008-286-ADM

■ Förnyelse av sedel- och myntserien

1. Förslag till beslut

Direktionen föreslås besluta

- att uppdra åt chefen för administrativa avdelningen att inleda arbete med utformning av en ny sedel- och myntserie med utgångspunkt från de principer som föreslås i slutrapport från delprojekt 3 i Riksbankens översyn av sedel- och myntserien,
- att anta skrivelse till riksdagen med förslag om ändring i lagen (1988:1385) om Sveriges riksbank med innebörd att Riksbanken ges rätt att ge ut mynt i valören 2 och 20 kronor samt sedlar i valören 200 kronor,
- att uppdra åt ordföranden att enligt 4 kap. 1 § riksbankslagen samråda med riksbanksfullmäktige om skrivelsen till riksdagen,
- att i enlighet med reglerna i EU-fördraget lämna förslaget till Europeiska centralbanken för yttrande, samt
- uppdra åt chefen för administrativa avdelningen att efter riksdagens ställningstagande utarbeta tidplan för introduktion av en ny sedel- och myntserie, varvid utformningen av nya sedlar och mynt fastställs som en första åtgärd och introduktionen av ett 20-kronorsmynt sker i slutet av genomförandeprocessen.

2. Bakgrund

Direktionen fattade 2008 beslut om en översyn av sedel- och myntserien. Målet är att forma en från effektivitets-, miljö- och säkerhetssynpunkt lämplig sedel- och myntserie. Arbetet bedrivs i projektform enligt en tidplan som fastställdes i maj 2008.

Bakgrunden är att det gått 25 år sedan Riksbanken senast gjorde en övergripande översyn av valörer och utformning av sedlar och mynt. Även om kortbetalningar ökat i betydelse kommer samhället att behöva kontanter under överskådlig tid. Som ensam utgivare av sedlar och mynt har Riksbanken ansvar för att de fungerar säkert och effektivt, såväl för kontantmarknaden som för allmänheten.

Projektet lämnade en faktaggrupp om sedlar och mynt i september 2008. I en andra rapport från november 2008 föreslogs att 50-öresmyntet skulle upphöra att vara lagligt

betalningsmedel den 30 september 2010. Riksdagen fattade beslut enligt detta förslag i mars 2009.

Projektet utarbetade under våren 2009 utkast till en tredje rapport som behandlade valörer och fördelningen på sedlar och mynt. Där föreslogs att utgivningen av ett 2-kronorsmynt skulle återupptas och att en ny valör, en 200-kronorssedel, skulle införas. Skälet för förslagen är främst att dessa valörer kommer att ersätta ett antal 1-kronor och 100-kronorssedlar. Det medför att antalet sedlar och mynt i cirkulation minskar, vilket innebär lägre hanterings- och inköpskostnader och lägre miljöbelastning.

Vidare föreslogs att 20-kronorssedeln skulle ersättas med ett 20-kronorsmynt. Skälet är att sedeln till följd av sitt låga värde behandlas alltmer ovarsamt. Det har lett till att dess livslängd blivit allt kortare och till praktiska problem med slitna och trasiga sedlar.

Projektet föreslog vidare att arbete skulle inledas med att förnya hela sedel- och myntserien. Bedömningen är att en förnyelse av sedelserien är nödvändig för att upprätthålla ett effektivt skydd mot förfalskningar samt att myntserien behöver bytas ut mot lättare och mindre mynt.

Förslagen är enligt projektet en samlad lösning för att effektivisera den svenska sedel- och myntserien. Allmänhetens betalningar förenklas, kontantmarknadens hanteringskostnader minskar och miljöbelastningen från produktion och hantering av sedlar och mynt reduceras. Antalet sedlar och mynt i cirkulation minskar och Riksbanken kommer att behöva köpa in färre sedlar och mynt än vad som annars skulle bli fallet.

3. Synpunkter från handeln

Rapportutkastet från våren 2009 lämnades för yttrande till Bankföreningen, de större bankerna, handels branschorganisationer och de större värdebolagen. Remissinstanserna var i stort sett positiva till projektets förslag utom vad gäller förslaget om ett 20-kronorsmynt, där handels organisationer var negativa.

Svensk Handel har i sitt remissyttrande motsatt sig ett 20-kronorsmynt med motiveringen att det medför ökade kostnader för handeln. Som exempel anges inköp av nya kontanthanteringssystem och ökade kostnader för kontanthantering. Man påpekar också att införandet av nya mynt kan innebära arbetsmiljöproblem då mynthantering är ett tungt arbetsmoment för de anställda. I övrigt stödjer man de förslag som Riksbanken presenterat. Branschorganisationen Butikerna har samma uppfattning, dvs. man är emot ett 20-kronorsmynt men stödjer övriga förslag.

Riksbanken och Svensk Handel har som en följd av remissbehandlingen haft ett antal informations- och samrådsmöten rörande 20-kronorsvalören. Företrädare för Riksbanken har vid flera tillfällen träffat Svensk Handels betalgrupp, som består av representanter för detaljhandeln m.fl. Ledningen för Svensk Handel uppvaktade riksbankschefen i november 2009.

4. Omställningskostnader

Enligt information från leverantörer av detaljhandelns slutna kontanthanteringssystem har moderna system kapacitet för ett 20-kronorsmynt. Systemen måste dock ställas om, vilket kräver insats av en tekniker. Äldre system har sämre kapacitet och måste bytas ut om en 20-krona införs. Det innebär att en längre förberedelsestid skulle minska kostnaderna, eftersom fler äldre system då hinner fasa ut.

Kontantmarknaden önskar generellt att förändringar av sedlar och mynt görs i så få etapper som möjligt för minska omställningskostnaderna. Riksbanken bör fastställa hela sedel- och myntseriens utformning innan nya sedlar och mynt börjar introduceras. Kontanthanteringssystem och annan utrustning för maskinell hantering av konanter kan då ställas om vid ett och samma tillfälle.

Det stora flertalet av landets butiker dock har inte automatiserade system, utan tillämpar manuell kontanthantering.

5. Projektets motiv för ett 20-kronorsmynt

Det är en generell erfarenhet att lägre sedelvalörer omsätts snabbare och behandlas mer ovarsamt än högre valörer. Sedlarna blir därmed alltmer slitna och får allt kortare livslängd. Följden blir att lågvalörsedlar successivt måste ersättas med mynt, som har betydligt längre livslängd. Den senaste förändringen i Sverige gjordes 1991, då 10-kronorssedeln ersattes med ett mynt.

Riksbanken har sedan flera år noterat ökade problem med slitna 20-kronorssedlar. Dåliga sedlar medför stopp i automater och maskiner för sortering och uppräknig. Slitaget gör också att det blir svårare att kontrollera sedelns äkthet, vilket medför risk för att förfälskade sedlar i högre grad accepteras i handeln.

Sedelns faktiska omloppstid är för närvarande cirka två år. Om Riksbankens normer för lägsta acceptabla sedelkvalitet tillämpades skulle dock omloppstiden vara betydligt kortare. Det beror på att sedlarna återanvänds i det längsta av handeln innan de lämnas in till värdebolagen. Följden är att de 20-kronorssedlar som allmänheten möter ofta är långt under den kvalitet som Riksbanken anser acceptabel.

Riksbanken har sedan några år infört ett starkare sedelpapper i 20-kronorssedeln. Förändringen har antagligen medfört att omloppstiden blivit något längre än den annars skulle ha varit, men problemen med slitna sedlar har ändå ökat.

En jämförelse av miljöpåverkan som utförts av Grontmij AB på Riksbankens uppdrag visar att skillnaderna i miljöpåverkan mellan ett mynt och en sedel är relativt små. Med nuvarande förutsättningar är sedeln något bättre från miljösynpunkt men myntet blir relativt sett fördelaktigare efterhand som sedelns omloppstid blir allt kortare.

Länderna i Sveriges närområde har sedan länge övergått till mynt på värden som motsvarar nivån 20 kronor. Den lägsta sedelvalören i euroländerna, Danmark, Norge, Storbritannien och Schweiz motsvarar ett värde mellan 51 och 69 svenska kronor, beräknat på valutakurserna den 13 januari 2010. Sverige har också jämförelsevis få myntvalörer. Euroländerna har åtta valörer, Danmark sex, Norge fem, Storbritannien åtta och Schweiz sju. Om ett 20-kronorsmynt införs kommer Sverige att ha fem myntvalörer sedan 50-öringen avskaffats.

Riksbanken ger idag ut cirka 40 miljoner nya 20-kronorssedlar per år som genomsnitt. Om sedeln ersattes med ett mynt skulle Riksbanken som genomsnitt behöva ge ut cirka tre miljoner nya 20-kronorsmynt om året, om allmänheten efterfrågar lika många mynt som sedlar. Det medför en besparing i inköpskostnad på cirka tio miljoner kronor per år.

Provserier som projektet tagit fram visar att vikten på nya mynt kan reduceras avsevärt. För 1-kronan och 5-kronan handlar det om en minskning med mellan 40 och 50

procent och även 10-kronan kan göras lättare. Antalet mynt kommer därtill att minska som en följd av att 2-kronan återinförs. Det betyder att vikten av utelöpande mynt kommer att minska även om en 20-krona införs.

6. Projektets överväganden

Projektet gör bedömningen att det inom några år blir nödvändigt att byta ut 20-kronorssedeln mot ett mynt pga. sedeln blivit alltför sliten för att fungera som betalningsmedel och att dess omloppstid blivit orimligt kort. Slutsatsen stöds av att länderna i Sveriges närområde sedan flera år kommit till samma ståndpunkt.

Övervägande skäl talar enligt projektets uppfattning för att beslut om ett 20-kronorsmynt bör fattas när Riksbanken nu tar ställning till en genomgripande förändring av hela sedel- och myntserien. Att återkomma med ett sådant beslut senare leder till att omställningskostnaderna blir högre.

Projektet har respekt för att en förändring av sedel- och myntserien medför omställningskostnader för handeln och andra aktörer på kontantmarknaden. Riksbanken har intresse av att förändringarna genomförs på ett kostnadseffektivt och säkert sätt. Det är därför angeläget att tillmötesgå önskemålen från handeln och kontantmarknaden att dels utforma hela sedel- och myntserien som en första åtgärd och dels ge en lång förberedelsestid inför införandet av ett 20-kronorsmynt.

7. Tidplan

Tidplanen är för närvarande under diskussion och beslut ska fattas först efter det att riksdagen fattat beslut om valörer. En möjlig tidplan kan se ut på följande sätt:

Beslut om valörer mm	2010
Beslut om utformning av sedlar och mynt	2011
Introduktion 2-krona och 5-krona	2012
Introduktion 50-kronorssedel	2013
Introduktion 200-, 500-, 100- och 1 000-kronorssedel	2014-2015
Introduktion 1-, 10- och 20-krona	2014-2015

Det är logiskt att inleda förändringen av myntserien med 2-kronan, eftersom denna valör kommer att minska efterfrågan på 1-kronan. 5-kronan är ett stort och tungt mynt som det finns intresse av att byta ut med prioritet. 1-kronan är kostsammast att byta ut, eftersom antalet utelöpande mynt är mer än en miljard stycken. 10-kronan är ett relativt modernt mynt som bedöms kunna bytas ut senare samtidigt med att 20-kronan introduceras.

Om frågan om att införa euron i Sverige aktualiseras i form av exv. beslut om en ny folkomröstning kommer arbetet med den nya sedel- och myntserien av naturliga skäl att avbrytas. Av detta skäl finns det anledning att lägga de förändringar som kostar mest att genomföra sist i processen. Eftersom det kostar mer att byta ut mynten än sedlarna kan en alternativ tidplan vara att lägga hela utbytet av myntserien efter sedelserien, dvs. 2014-2015.

8. Beslutsprocess

I riksbankslagen 5 kap. 2 § föreskrivs vilka valörer av sedlar och mynt som Riksbanken får ge ut. Där anges idag sedlar med valörerna tjugo, femtio, etthundra, femhundra och ettusen kronor samt mynt med valörerna femtio öre, en krona, fem kronor och tio kronor. De valörförändringar som Riksbanken föreslår förutsätter därför en ändring i riksbankslagen.

I bifogade riksdagsskrivelse föreslår Riksbanken att lagen ändras på så sätt att sedlar får ges ut med valörerna tjugo, femtio, etthundra, tvåhundra, femhundra och ettusen kronor och mynt med valörerna en krona, två kronor, fem kronor, tio kronor och tjugo kronor. Borttagandet av mynt i valören femtio öre är en följd av tidigare riksdagsbeslut.

Enligt 4 kap. 1 § i riksbankslagen ska fullmäktige och direktionen samråda med varandra innan framställning görs till riksdagen.

Enligt artikel 127.4 i EU-fördraget ska Europeiska centralbanken (ECB) yttra sig i frågor som gäller sedlar och mynt. Eftersom Sverige står utanför eurosyste­met betraktas förändringar i den svenska sedel- och myntserien normalt som en nationell angelägenhet som inte föranleder några invändningar i sak. För att förkorta beredningsprocessen föreslås därför att förslaget redan nu skickas till ECB för yttrande och därefter lämnas till riksdagen som en bilaga till Riksbankens skrivelse.